

Ο Παύλος Αργυριάδης και το Ανατολικό Ζήτημα

Εισαγωγικά

Στους πρώτους Έλληνες σοσιαλιστές, τον 19ο αιώνα, ήταν έντονη η ανάγκη επικοινωνίας με το διεθνές σοσιαλιστικό κίνημα. Οι περισσότεροι από αυτούς ταξίδευαν για μικρά ή μεγάλα διαστήματα στα ευρωπαϊκά κέντρα του σοσιαλιστικού κινήματος, το Παρίσι και το Λονδίνο κυρίως και δημιουργούσαν σχέσεις με τις αδελφές κινήσεις. Ο Πλάτων Δρακούλης έζησε και δίδαξε αρκετά χρόνια στην Αγγλία και πήρε μέρος στο διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο στο Παρίσι το 1889. Ο Σταύρος Καλλέργης έζησε και εργάστηκε ως τυπογράφος στο Παρίσι. Ο Νικόλαος Γιαννιός έζησε δίπλα στον Ψυχάρη στο Παρίσι. Ο κατάλογος είναι μακρύς και αφορά όχι μόνον τους ηγέτες των διαφόρων κινήσεων αλλά επίσης ανεξάρτητους στοχαστές και απλούς αγωνιστές. Όμως μία προσωπικότητα μοναδική στον τρόπο που επέλεξε να εγκατασταθεί στην Ευρώπη αλλά και στην περαιτέρω πορεία της, ήταν ο Παύλος Αργυριάδης, ο αγαπημένος Πωλ των κύκλων των «ποσιμπλιστών» σοσιαλιστών, όπως ονόμαζαν μία από τις μεγαλύτερες τάσεις του γαλλικού σοσιαλισμού. Εκδότης ο ίδιος του γαλλικού σοσιαλιστικού περιοδικού *La Question Sociale*, από τους ηγέτες του Επαναστατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος και μαχόμενος δικηγόρος στο πλευρό των αδυνάτων.

Η εγκατάστασή του στο Παρίσι το 1871 ή 72 συνέπεσε με την αναζωπύρωση της συζήτησης για το «Ανατολικό Ζήτημα», ένα θέμα ιδιαίτερα αγαπητό στους φιλελεύθερους, τους ριζοσπαστικούς και τους σοσιαλιστικούς κύκλους. Ο «Μεγάλος Ασθενής», όπως ονόμαζαν χαρακτηριστικά την Οθωμανική Αυτοκρατορία, από τις αρχές του 19ου αιώνα είχε περάσει σε μια χρόνια κρίση την οποία

επιδεινώναν τα εθνικά απελευθερωτικά κινήματα, οι εθνικές επαναστάσεις με τις αποσχίσεις εδαφών και την δημιουργία νέων εθνικών κρατών καθώς και οι απόπειρες και συνωμοσίες των διαφόρων τάσεων της οθωμανικής ελίτ. Το Ανατολικό Ζήτημα, το τι δηλαδή θα συνέβαινε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, στον ρόλο των Μεγάλων Δυνάμεων, στις διεκδικήσεις των γειτόνων αλλά και των υποδουλωμένων εθνών ή των μειονοτήτων προκαλούσε τον κάθε πολιτικό και το κάθε κίνημα να πει την άποψή του, να πάρει θέση. Οι σοσιαλιστές της Ευρώπης όπως και των Βαλκανίων δεν μπορούσαν να μη δημιουργήσουν και αυτοί τα δικά τους σχήματα για το μέλλον της Αυτοκρατορίας. Όλα τα σοσιαλιστικά περιοδικά φιλοξενούσαν άρθρα, προτάσεις και αναλύσεις. Ιδιαίτερα οι Βαλκάνιοι σοσιαλιστές στις επισκέψεις τους στην Ευρώπη γίνονταν αντικείμενα περιέργειας για τους ομοιόεατες τους τότε ως φορείς πληροφοριών, τότε ως σοφοί γνώστες του τι έπρεπε να γίνει.

Ο Παύλος Αργυριάδης ήταν ένα παράξενο μείγμα. Ήταν Βαλκάνιος, Έλληνας, με σαφή γνώση του τι συνέβαινε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και με σημαντική πληροφόρηση. Ήταν επίσης ένας Γάλλος πολιτικός, εκδότης γαλλικού θεωρητικού εντύπου και δικηγόρος των γαλλικών δικαστηρίων. Το ενδιαφέρον του για το Ανατολικό Ζήτημα ήταν δεδομένο και στις σελίδες του περιοδικού του υπήρχαν πάντοτε άρθρα, ανταποκρίσεις και αναλύσεις γι' αυτό. Όχι μόνον. Ο Αργυριάδης αποπειράθηκε να δημιουργήσει ένα πολυεθνικό δημοκρατικό βαλκανικό κίνημα με στόχο την Βαλκανική Συνομοσπονδία και για τον σκοπό αυτό ίδρυσε τον *Σύνδεσμο της Βαλκανικής Συνομοσπονδίας* στο Παρίσι το 1894.

Ο Παύλος Αργυριάδης (1849-1901)

Ο Παναγιώτης ή Παύλος Αργυριάδης, όπως έγινε γνωστός αργότερα, γεννήθηκε στην Καστοριά. Κατά το αφιέρωμα του περιοδικού *Almanaque de la Question Sociale* το 1903, γεννήθηκε στις 15 Αυγούστου του 1849. Ο πατέρας του ήταν δημόσιος υπάλληλος.¹ Ο Αργυριάδης μεγάλωσε στην Καστοριά και παρακολούθησε το σχολείο στην Αθήνα. Στην συνέχεια φαίνεται ότι τα δυο μεγαλύτερα αδέρφια του, που είχαν μεγάλες εκτάσεις γης στην Ρουμανία τον κάλεσαν κοντά τους.

Ευαίσθητος στις κοινωνικές αδικίες εντυπωσιάστηκε από την επαναστατική ιστορία της Γαλλίας και αναζητούσε με μεγάλο ενδιαφέρον κάθε είδηση από την χώρα αυτή. Το κίνημα των κομμουνάρων του 1871 τον ενθουσίασε σε τέτοιο βαθμό που εγκατέλειψε την οικογένειά του για να περιηγηθεί την Ευρώπη με τελικό προορισμό το Παρίσι. Γρήγορα είχε μάθει τη γλώσσα και τελειώνοντας τις νομικές σπουδές έγινε μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου της γαλλικής πρωτεύουσας.

Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 ο Αργυριάδης γνώρισε σημαντική άνοδο στις δομές του σοσιαλιστικού κινήματος. Το 1873 αντιπροσώπευσε την

Ελλάδα στο πρώτο Συνέδριο των Ανατολιστών και τον επόμενο χρόνο στο Δεύτερο Συνέδριο στο Λονδίνο. Στέλεχος των «κολλεκτιβιστών φοιτητών», των οπαδών του Jules Guesde προσχώρησε στο Γαλλικό Εργατικό Κόμμα (P.O.F.) πρώτα και στην λεγόμενη Επαναστατική Επιτροπή ύστερα, το 1881. Στην συνέχεια υπήρξε στέλεχος του νέου κόμματος, κολλεκτιβιστικών ιδεών, που προήλθε από αυτή, του Επαναστατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος (P.S.R.). Μαζί με έναν άλλο συμφοιτητή του (τον Braut) ανέλαβε την «σοσιαλιστική βιβλιοθήκη» που ίδρυσε το 1884 η οργάνωση του κόμματος στην πρωτεύουσα και της οποίας στόχος ήταν η έκδοση εκλαϊκευτικών εντύπων.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 πήρε την γαλλική υπηκοότητα και το 1884 πήρε μέρος στις δημοτικές εκλογές στο Παρίσι με την σημαία των επαναστατών σοσιαλιστών. Έλαβε τότε 220 ψήφους από τους 3.949 που ψήφισαν (εγγεγραμμένοι ήταν 5.544). Το 1887 πήρε πάλι μέρος στις εκλογές στην Μασσαλία στη λίστα της Επαναστατικής Σοσιαλιστικής Ένωσης (U.S.R.) και το 1893 πάλι στο Παρίσι όπου στο 18ο διαμέρισμα συγκέντρωσε 273 ψήφους από τους 7.215 που ψήφισαν (με εγγεγραμμένους 10.619), ενώ στο 16ο διαμέρισμα πρώτος από τους σοσιαλιστές υποψηφίους συγκέντρωσε 559 ψήφους σε 2.960 ψηφίσαντες (και 3.913 εγγεγραμμένους). Πήρε μέρος ως αντιπρόσωπος στα σοσιαλιστικά συνέδρια στις χρονιές 1899, 1900 και 1901.

Το 1885 ίδρυσε το σοσιαλιστικό περιοδικό *La Question Sociale* - στον υπότιτλο του οποίου έγραφε *μηνιαία σοσιαλιστική επιθεώρηση* - το οποίο υποστήριζε τις ιδέες του Jules Guesde. Κυκλοφόρησε σε τρεις περιόδους, το 1885 πρώτα, από το 1891 έως το 1893 και από το 1894 έως το 1898. Από το 1891 επίσης και μέχρι το 1900 εξέδιδε ένα ακόμη περιοδικό το *Almanach de la Question Sociale*. Στις σελίδες των περιοδικών του δημοσίευε θεωρητικά άρθρα του ρεύματος στο οποίο ανήκε, όπως επίσης και πολλές ειδήσεις από το διεθνές σοσιαλιστικό κίνημα, τα Βαλκάνια και την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αν και έκανε αρκετές αποπειρες να παρακολουθήσει την πορεία των ομοϊδεατών του στα Βαλκάνια, τα καθημερινά πολιτικά γεγονότα στην Γαλλία και η έντονη αντιπαράθεση ανάμεσα στις διαφορετικές τάσεις του γαλλικού σοσιαλιστικού κινήματος έστρεφαν το ενδιαφέρον του περιοδικού του και περιόριζαν την σχετική με την Ανατολή ύλη του. Το περιοδικό του Αργυριάδη δεν άργησε να θεωρηθεί ως ένα από τα σοβαρότερα θεωρητικά βήματα του γαλλικού σοσιαλισμού και ο εκδότης του αφιέρωσε όλη του τη ζωή σε αυτό. Γεγονός είναι ότι στις εκδόσεις αυτές έδωσε όλη σχεδόν την περιουσία του.

Το 1894 ίδρυσε μαζί με άλλους Βαλκάνιους σοσιαλιστές στο Παρίσι τον *Σύνδεσμο για την Βαλκανική Συνομοσπονδία*. Υπήρξε επίσης μεταξύ άλλων, ενεργό μέλος της Ανθρωπολογικής Εταιρείας και της Εταιρείας των Φίλων της Ειρήνης.

Το 1885 παντρεύτηκε την κόρη ενός τεχνίτη του boulevard Saint-Michel, την Louise Napolier η οποία ήταν ήδη δραστήρια στο σοσιαλιστικό κίνημα. Μαζί της πέρασε τα χρόνια της πιο έντονης δράσης του.

Ο Παύλος Αργυριάδης σε ηλικία σαράντα δύο ετών.

Ο Αργυριάδης πέθανε ξαφνικά σύμφωνα με τις γραπτές μαρτυρίες των συντρόφων του στις 19 Νοεμβρίου του 1901 σε ηλικία 52 ετών.

Το έργο του Αργυριάδη θεωρήθηκε σημαντικό από τους συγγραφείς του γαλλικού σοσιαλισμού. Ο δικηγόρος από την Καστοριά συνεισέφερε σημαντικά στην επεξεργασία των σοσιαλιστικών ιδεών σε μια περίοδο πολυδιάσπασης του γαλλικού κινήματος και υπήρξε ένας από εκείνους που προετοίμασαν την ενοποίηση του. Η προσφορά του σε ό,τι αφορούσε το Ανατολικό Ζήτημα δεν ήταν ίσως το ίδιο σημαντική, αλλά ο Αργυριάδης δεν έπαψε να παρακολουθεί από τις στήλες των εντύπων που εξέδιδε ή με τα οποία συνεργάστηκε τα προβλήματα στα Βαλκάνια και δεν ήταν λίγες οι φορές που ανέλαβε την ενημέρωση των δημοσιογράφων για διάφορα θέματα που αφορούσαν την Ελλάδα. Με την χώρα καταγωγής του άλλωστε εκτός από το ενδιαφέρον και τη νοσταλγία τον έδεναν οι πολλές επαφές που είχε με φίλους και ομοϊδεάτες του.

Η Βαλκανική Συνομοσπονδία

Το 1894, ο Αργυριάδης έκανε πράξη το ενδιαφέρον του για την Ανατολή. Ίδρυσε μαζί με αρκετούς Βαλκάνιους ριζοσπάστες και σοσιαλιστές τον Σύνδεσμο της Βαλκανικής Συνομοσπονδίας. Τα μέλη του ήταν τα περισσότερα κάτοικοι της Γαλλίας ή της Ευρώπης, όμως ανάμεσά τους ήταν και ορισμένοι που ζούσαν στις βαλκανικές πόλεις, όπως ο δικηγόρος Παπάζογλου από το Μοναστήρι (σημερινή Μπίτολα). Στόχος του Συνδέσμου ήταν κατ' αρχήν η συνάντηση και συνεννόηση των λαών της Ανατολικής Ευρώπης. Δεύτερο δήμα έπρεπε να είναι η δημιουργία μιας συμμαχίας ανάμεσα στους βαλκανικούς λαούς η οποία θα οδηγούσε στην Βαλκανική Συνομοσπονδία.

Η ιδέα δεν ήταν νέα. Ήδη το 1873 λίγο μετά την άφιξή του στην Γαλλία, ο Αργυριάδης είχε εκπροσωπήσει την Ελλάδα στο Συνέδριο των Ανατολιστών και είχε πάρει μέρος στην πρώτη ομάδα για την Ανατολή που ίδρυσαν σοσιαλιστές και ριζοσπάστες διανοούμενοι στο Παρίσι. Η «Ένωση των Παρισίων» όπως ονομάστηκε, συγκέντρωνε στους κόλπους τους προσωπικότητες της γαλλικής ζωής όπως τον Βίκτορα Ουγκό, τον Λουί Μπλαν και τον Γκαμπέτα.

Η ιδρυτική συνδιάσκεψη του Συνδέσμου έγινε στο Παρίσι στις αρχές του καλοκαιριού του 1894. Πήραν μέρος σύμφωνα με το δημοσίευμα του AQS «Ρουμάνοι, Έλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι, Μακεδόνες, Θράκες² και Αρμένιοι» οι οποίοι συγκεντρώθηκαν στην Αίθουσα των Felibres του Café Voltaire. Συζήτησαν το πρόγραμμα και τους στόχους τους, το Καταστατικό του Συνδέσμου και επίσης εξέλεξαν την ενδεκαμελή «Διαρκούσα Επιτροπή» του. Πρόεδρος εξέλεξε ο Αργυριάδης και γενικός γραμματέας ο Μ. Παπάζογλου.

Ο Αργυριάδης δεν ήταν μόνον ο εμπνευστής του Συνδέσμου αλλά και ο κεντρικός εισηγητής στην Συνδιάσκεψη. Χαρακτήρισε τον Σύνδεσμο ως «την προσπάθεια πεφωτισμένων και καλοπροαίρετων ανθρώπων όλων των χωρών, η οποία προετοιμάζει το μέλλον της χειραφέτησης και της ειρήνης, το οποίο θα μας οδηγήσει πραγματικά στην Ελευθερία, την Ισότητα και την Αδελφότητα, οι οποίες στην αστική Δημοκρατία δεν είναι παρά απατηλές λέξεις, γραμμένες μόνον στα μνημεία όπως επίσης και στις φυλακές».

Ο Αργυριάδης θεωρούσε την πτώση του «καθεστώτος των Τούρκων», τους οποίους θεωρούσε μοναδικούς υπεύθυνους για τις συγκρούσεις ανάμεσα στους βαλκανικούς λαούς, ζήτημα χρόνου. Οι λαοί αυτοί έπρεπε να αγωνιστούν για την χειραφέτησή τους από τον έλεγχο των Μεγάλων Δυνάμεων και την απελευθέρωσή τους από τον οθωμανικό ζυγό. Τελικός στόχος η δημιουργία «χωριστών - ομόσπονδων κρατών», τα οποία θα συγκροτούσαν την Βαλκανική Συνομοσπονδία.

Τα δέκα νέα κράτη που πρότεινε να δημιουργηθούν στα Βαλκάνια και τη Μικρά Ασία ο Αργυριάδης, στην συνδιάσκεψη του Συνδέσμου, ήταν τα ακόλουθα :

Η Ελλάδα με την Κρήτη, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Σερβία, το Μαυροβούνιο, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η Μακεδονία με την Αλβανία, η Θράκη, η Αρμενία και τέλος τα παράλια της Μικράς Ασίας.

Η πρόταση του Αργυριάδη άφηνε ασφαλώς έξω από την Συνομοσπονδία την ηπειρωτική Τουρκία ενώ συμπεριελάμβανε την Αρμενία, ένα γεωγραφικά ασιατικό κράτος αλλά με πληθυσμό που χαρακτηριζόταν από ευρωπαϊκά πολιτισμικά στοιχεία.

Για την Μακεδονία ο Αργυριάδης έδινε την ακόλουθη εξήγηση: «*Η Μακεδονία που κατοικείται όπως γνωρίζετε από πληθυσμούς διαφορετικής καταγωγής αναμιγμένους μεταξύ τους... θα δημιουργούσε μαζί με την Αλβανία ένα ομοσπονδιακό κράτος, θέτοντας έτσι τέλος στους διαξίφισμους των χωρών που τις περιβάλλουν και τις ορέγονται*».

Τέλος «*η Θράκη θα δημιουργούσε ένα άλλο κράτος, με την Κωνσταντινούπολη ελεύθερη πόλη, στην οποία θα συγκεντρώνονται οι αντιπρόσωποι των ομόσπονδων κρατών για να αποφασίσουν για τα συμφέροντα της Συνομοσπονδίας*».

Οι προτάσεις του Αργυριάδη που έγιναν αποδεκτές από την συνδιάσκεψη και απετέλεσαν το πρόγραμμά της δεν ήταν εντελώς νέες. Γενικά οι δημοκρατικές ευρωπαϊκές δυνάμεις είχαν συναίσθηση της αποδυνάμωσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και είχαν ριχτεί σε έναν αγώνα δημιουργίας επιρροών. Οι σοσιαλιστές είχαν από την πλευρά τους αρχίσει να προετοιμάζονται για την μελλοντική συμμετοχή τους σε κυβερνήσεις και είχαν επίσης αρχίσει να διαμορφώνουν την δική τους εξωτερική πολιτική. Ο Αργυριάδης αν και παρακολουθούσε στενά το τι συνέβαινε στα Βαλκάνια και διατηρούσε επαφές με την Ελλάδα, σκεπτόταν και ανησυχούσε ως Γάλλος σοσιαλιστής. Οι προτάσεις του ήταν στα πλαίσια της διαμορφούμενης εξωτερικής πολιτικής των Γάλλων σοσιαλιστών και δεν απηχούσαν τις επιθυμίες των εθνικών κινήσεων των Βαλκανίων. Όμως η προσφορά του στην ευαισθητοποίηση της σοσιαλιστικής κοινής γνώμης για το Ανατολικό Ζήτημα υπήρξε μεγάλη και η ελληνική καταγωγή του πρόσχημα για να θέτει ζητήματα της Ελλάδας στις συναντήσεις του με τους Γάλλους πολιτικούς.

ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

Όπως δημοσιεύθηκε (στα γαλλικά) στο τεύχος αρ. 3 του Ιουλίου 1894 του περιοδικού Question Sociale.

«*Η προσωρινή επιτροπή που ορίστηκε από τον Σύνδεσμο, παρουσίασε στην συνέλευση το Καταστατικό του Συνδέσμου, το οποίο, ύστερα από μια συζήτηση στην οποία πήραν μέρος Ρουμάνοι, Έλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι, Μακεδόνες, Θράκες και Αρμένιοι πολίτες, υιοθετήθηκε όπως ακριβώς η επιτροπή το πρότεινε.*

«*Υιοθετήθηκε επίσης μία Έκκληση που συντάχθηκε και παρουσιάστηκε από την Επιτροπή.*

«*Στη συνέχεια προχώρησαν στην εκλογή της διαρκούς επιτροπής του Συνδέσμου, επιτροπή η οποία αποτελείται από έντεκα μέλη.*

«Ο κ. Π. Αργυριάδης εκλέχτηκε πρόεδρος του Συνδέσμου και ο κ. Παπάζογλου γενικός γραμματέας.

«Ιδού το Καταστατικό

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

Άρθρο 1ο Ιδρύθηκε στο Παρίσι σύνδεσμος υπό τον τίτλο « Σύνδεσμος για την Βαλκανική Συνομοσπονδία».

Άρθρο 2ο Σκοπός του Συνδέσμου είναι να επιτύχει την πραγματοποίηση μιάς Συνομοσπονδίας όλων των λαών της Ανατολικής Ευρώπης και της Μικράς Ασίας.³

Άρθρο 3ο Οι λαοί αυτοί απαριθμούνται ως εξής 1. Η Ελλάδα με τη νήσο Κρήτη, 2. Η Σερβία με τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, 3. η Βουλγαρία, 4. η Ρουμανία, 5. το Μαυροβούνιο, 6. η Μακεδονία και η Αλβανία που θα αποτελέσουν ένα ελεύθερο και ομόσπονδο κράτος⁴, 7. η Θράκη με την Κωνσταντινούπολη⁵ ως ελεύθερη πόλη στην οποία θα έχουν έδρα οι αντιπρόσωποι των Κρατών της Συνομοσπονδίας, 8. η Αρμενία με την Μικρά Ασία και τα νησιά της.

Άρθρο 4ο Ο Σύνδεσμος δέχεται ατομικές ή ομαδικές προσχωρήσεις πολιτών από όλα τα έθνη, χωρίς διάκριση φυλής ή θρησκείας.

Άρθρο 5ο Ο Σύνδεσμος, για να επιτύχει το σκοπό του, οφείλει να χρησιμοποιήσει τα μέσα που οι περιστάσεις απαιτούν. Πάντως, για να αρχίσει να γίνεται γνωστή η ιδέα, ο Σύνδεσμος θα έχει ως αποστολή τη σύσταση επιτροπών, την ανάρτηση αφισών, την έκδοση φυλλαδίων και εφημερίδων στις χώρες της μελλοντικής Συνομοσπονδίας. Αυτός πρέπει ακόμη, όσο οι πτωχές του δυνάμεις το επιτρέπουν, να εκδόσει μια περιοδική επιθεώρηση που θα έχει πάντα ως αντικείμενο την προετοιμασία των πνευμάτων για την πραγματοποίηση αυτής της Συνομοσπονδίας. Ο Σύνδεσμος, θα οργανώνει επίσης Συνέδρια.

Άρθρο 6ο Ένα διαρκές Συμβούλιο που θα ονομάζεται «Κεντρική Επιτροπή του Συνδέσμου» και του οποίου η έδρα θα είναι στο Παρίσι. Αυτό θα είναι ένα διοικητικό συμβούλιο αποτελούμενο από τον Πρόεδρο του Συνδέσμου, τον αντιπρόεδρο, τον γενικό γραμματέα, τον πρόσθετο γραμματέα, τον ταμία και από πέντε συμβούλους, εκλεγμένους στην γενική συνέλευση του Συνδέσμου από τα παρόντα μέλη στο Παρίσι, θα ασχοληθεί με την εκτέλεση των αποφάσεων του Συνδέσμου, για οποιοδήποτε ζήτημα έχοντας σχέση με την προπαγάνδα, όπως και με την αποδοχή της εισόδου μελών και επιτροπών στον Σύνδεσμο.

Άρθρο 7ο Ο Πρόεδρος θα αλληλογραφεί με τις Επιτροπές του Συνδέσμου και άλλες εταιρείες που θα ήθελαν να έλθουν σε επαφή με τον Σύνδεσμο. Θα αλληλογραφεί επίσης για τα ειδικά ζητήματα του Συνδέσμου, θα καλεί το Συμβούλιο και θα προεδρεύει στις εργασίες του όπως επίσης θα προεδρεύει και στις εργασίες του Συνδέσμου.

Άρθρο 8ο Όταν στο ταμείο του Συνδέσμου συγκεντρωθεί ποσό μεγαλύτερο των 5.000 φράγκων, ο Ταμίας θα πρέπει να καταθέσει μαζί με τον Πρόεδρο το ποσό αυτό στην Τράπεζα της Γαλλίας. Τα ποσά που θα κατατεθούν με αυτό τον

τρόπο δεν θα μπορούν να αναληφθούν χωρίς την συγκατάθεση του Προέδρου και ύστερα από την ενημέρωση του Συμβουλίου.

Άρθρο 9ο Τα έσοδα του Συνδέσμου θα αποτελούνται 1. από τις συνδρομές των μελών και των επιτροπών και 2. από δωρεές και κληροδοτήματα κ.λπ.

Άρθρο 10 Κάθε μέλος θα πρέπει να πληρώνει μία ετήσια συνδρομή 12 φράγκων, πληρωτέων εάν το επιθυμεί κάθε μήνα. Κάθε επιτροπή θα συνεισφέρει στα γενικά έξοδα και υποχρεώσεις της προπαγάνδας της Κεντρικής Επιτροπής του Συνδέσμου με μία ετήσια συνδρομή 25 φράγκων. Οι αιτήσεις εισδοχής στον Σύνδεσμο πρέπει να απευθύνονται στον Πρόεδρο που τις περνά στο Συμβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 6.

Άρθρο 11ο Ο Σύνδεσμος μπορεί να ορίσει επίτιμα μέλη.

Άρθρο 12ο Απαγορεύεται στα μέλη του Συνδέσμου να ανοίγουν στους κόλπους τους σωδινιστικές συζητήσεις που θα μπορούσαν να γυρίσουν κατά του στόχου που έχει θέσει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πληροφορίες για την ζωή και την δράση του Π. Αργυριάδη δίνονται στο *Dictionnaire du mouvement ouvrier français*, Vol.I, στο Γιαννη Κορδάτου, *Ιστορία του Εργατικού Κινήματος*, Αθήνα, 1972, εκδ. Γ', Εκδόσεις Μπουκουμάνη, στο Παναγιώτη Νούτσου, *Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα (1875-1907)*, Τόμος Α', Αθήνα, 1989, Εκδόσεις «Γνώση», όπως και στο ειδικό αφιέρωμα στον Αργυριάδη που έκανε το περιοδικό που ο ίδιος ίδρυσε, το «*Almanaque de la Question Sociale*» (AQS) δύο χρόνια μετά τον θάνατό του το 1903.

2. Θράκες θεωρεί κατά πάσα πιθανότητα τους κατοίκους της περιοχής της Θράκης, διότι πουθενά δεν συναντάται έθνος με την ονομασία αυτή.

3. Ο Αργυριάδης θεωρούσε ως Ανατολική Ευρώπη - κατά πάσα πιθανότητα γιατί αυτή ήταν η αντίληψη που επικρατούσε στους κόλπους των Γάλλων σοσιαλιστών και ριζοσπαστών - τα τμήματα της ευρωπαϊκής ηπείρου που βρίσκονται στην περιοχή των Βαλκανίων. Ως Μικρά Ασία δε την περιοχή από τα παράλια του Αιγαίου έως και μεγάλο μέρος της Υπερκαυκασίας.

4. Οι περιοχές της Αλβανίας και της Μακεδονίας παρουσίαζαν ένα εθνολογικό μωσαϊκό και οι Ευρωπαίοι σοσιαλιστές δεν έβλεπαν άλλη λύση παρά την δημιουργία μιας πολυεθνικής δημοκρατικής ομοσπονδίας ύστερα από την απελευθέρωση από την οθωμανική κατοχή.

5. Ο πολυεθνικός χαρακτήρας αλλά και η στρατηγική θέση της Κωνσταντινούπολης, απέκλειε από κάθε σενάριο την απόδοσή της σε ένα και μόνο εθνικό κράτος. Αντίθετα όλες οι προτάσεις που οι Ευρωπαίοι έκαναν ήταν ότι έβλεπαν την Πόλη ή ως Πόλη-Κράτος (ανεξάρτητη και αποφλιμένη) ή ως το κέντρο μιας νέας δημοκρατικής ομοσπονδίας.